

YUSUF VA ZULAYHO SYUJETINING TASAVVUFIIY-ESTETIK HAMDA LINGVOPOETIK TALQINI

Xolmurodova Jasmina Otabek qizi

**Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti,
Filologiya va ijtimoiy fanlar fakulteti, 1-kurs talabasi**

Suyunova Dilbar

**Ilmiy rahbar: Kattaqo'rg'on davlat pedagogika
instituti professor o'qituvchi**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20342689>

Annotatsiya

Mazkur maqolada Sharq mumtoz adabiyotining eng mashhur ishqiy-falsafiy syujetlaridan biri bo'lgan “Yusuf va Zulayho” dostoni tasavvufiy-estetik hamda lingvopoetik jihatdan tadqiq etilgan. Asarda ilohiy ishq, ruhiy poklanish, sabr va komil inson konsepsiyasi badiiy obrazlar orqali ifodalanganligi ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, Yusuf va Zulayho obraz tasavvufiy ramzlarning semantik mohiyati hamda asarning ma'naviy-tarbiyaviy ahamiyati qiyosiy tahlil asosida o'rganilgan. Maqolada, shuningdek, “Yusuf va Zulayho” syujetining Sharq xalqlari adabiyotidagi transformatsion jarayonlari va zamonaviy talqinlari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: tasavvuf, lingvopoetika, ilohiy ishq, komil inson, poetik obraz, semantika, mumtoz adabiyot, qiyosiy tahlil, ruhiy kamolot, Sharq poetikasi.

Annotation

This article examines the Sufi-aesthetic and linguopoetic interpretation of the famous Eastern classical plot “Yusuf and Zulaykha.” The study scientifically analyzes the artistic representation of divine love, spiritual purification, patience, and the concept of the perfect human being. Furthermore, the semantic essence of symbolic images and the educational significance of the work are explored through comparative analysis. The article also discusses the transformation and modern interpretations of the “Yusuf and Zulaykha” theme in Eastern literature.

Keywords: Sufism, linguopoetics, divine love, perfect human, poetic image, semantics, classical literature, comparative analysis, spiritual maturity, Eastern poetics.

Аннотация

В данной статье исследуется суфийско-эстетическая и лингвопоэтическая интерпретация сюжета «Юсуф и Зулейха» в восточной классической литературе. Научно анализируются художественные способы выражения божественной любви, духовного очищения, терпения и концепции совершенного человека. Также рассматриваются семантическая сущность символических образов и воспитательное значение произведения на основе сравнительного анализа. В статье освещаются трансформационные процессы и современные интерпретации сюжета «Юсуф и Зулейха» в литературе Востока.

KIRISH

Sharq mumtoz adabiyotida “Yusuf va Zulayho” syujeti diniy-falsafiy hamda badiiy-estetik tafakkurning yuksak namunalaridan biri sifatida alohida o'rin egallaydi. Ushbu syujetning asosiy manbasi Qur'oni karimdagi “Yusuf” surasi bo'lib, keyinchalik u Sharq xalqlari adabiyotida turli poetik shakllarda qayta ishlangan. Ayniqsa, fors-tojik va turkiy adabiyotda mazkur mavzu keng rivojlanib, tasavvufiy talqin bilan boyitilgan.

“Yusuf va Zulayho” dostoni oddiy ishqiy sarguzasht emas, balki inson ruhiyati, ma’naviy poklanish va ilohiy haqiqat sari intilish jarayonini aks ettiruvchi murakkab falsafiy tizim hisoblanadi. Shu sababli ushbu syujet Sharq adabiyotida komil inson konsepsiyasini ifodalovchi muhim badiiy model sifatida qaraladi.

SYUJETNING DINIY VA ADABIY MANBALARI

“Yusuf va Zulayho” voqeasi ilohiy manbaga asoslangan bo’lib, Qur’oni karimda Yusuf payg’ambarning hayoti va sinovlari batafsil yoritilgan. Keyinchalik mazkur voqea Sharq adabiyotida badiiy transformatsiyaga uchrab, yangi estetik mazmun kasb etgan.

Mazkur syujet asosida quyidagi ijodkorlar mashhur asarlar yaratgan:

- Abdurahmon Jomiy
- Durbek
- Alisher Navoiy
- Hamid Olimjon

Har bir ijodkor ushbu syujetni o’z davrining estetik va falsafiy qarashlari asosida talqin qilgan.

YUSUF OBRAZINING TASAVVUFIY TALQINI

Tasavvuf adabiyotida Yusuf obrazi ilohiy go’zallik va ruhiy komillik timsoli sifatida namoyon bo’ladi. U insonning nafs sinovlari orqali ma’naviy kamolotga erishishini ifodalovchi ramziy obrazdir.

Yusuf obrazining asosiy semantik xususiyatlari:

- Ilohiy nur timsoli
- Ruhiy poklik va iff at
- Sabr va matonat
- Komillik ramzi
- Haqiqat sari yetaklovchi ma’naviy kuch

Tasavvufiy qarashlarda Yusufning quduqqa tashlanishi inson ruhining sinovlardan o’tishini, zindon esa ruhiy poklanish bosqichini anglatadi.

ZULAYHO OBRAZINING ESTETIK VA PSIXOLOGIK MOHIYATI

Zulayho obrazi Sharq poetikasida murakkab psixologik strukturaga ega bo’lgan ayol obrazlaridan biri hisoblanadi. Dastlab uning muhabbati dunyoviy ehtiros shaklida tasvirlansa, voqealar davomida u ruhiy kamolot sari yuz tutadi.

Zulayho obrazida quyidagi bosqichlar kuzatiladi:

1. Nafsoniy muhabbat bosqichi
2. Ruhiy iztirob va ichki kurash
3. Tavba va ma’naviy poklanish
4. Ilohiy ishq darajasiga ko’tarilish

Shu jihatdan Zulayho obrazi tasavvufiy adabiyotda inson qalbining ilohiy haqiqat sari evolyutsiyasini ifodalovchi ramziy timsol sifatida talqin qilinadi.

ASARNING LINGVOPOETIK XUSUSIYATLARI

“Yusuf va Zulayho” dostonlarida poetik tilning yuksak namunalari uchraydi. Asarlarda ramziy tasvirlar, metaforalar va tasavvufiy terminlar keng qo’llanadi.

Lingvopoetik jihatlar quyidagilarda namoyon bo’ladi:

- Ramziy-metaforik obrazlar tizimi
- Tasavvufiy semantik birliklar
- Emotsional-ekspressiv poetizmlar
- Parallelizm va takror san’ati

- Ishq konseptining poetik ifodasi

Masalan, “nur”, “ko’ngil”, “yo’l”, “zindon”, “quduq” kabi tushunchalar ko’p qatlamli semantik ma’noga ega bo’lib, tasavvufiy tafakkur bilan chambarchas bog’langan.

QIYOSIY-ADABIY TAHLIL

Abdurahmon Jomiy dostonida tasavvufiy-falsafiy ruh kuchli bo’lsa, Durbek asarida xalqona poetika va hissiy tasvirlar ustunlik qiladi. Jomiy asarida ilohiy ishq konsepsiyasi markaziy o’rinda tursa, Durbek talqinida insoniy tuyg’ular va dramatik voqealar kengroq yoritiladi.

Bu esa bir syujetning turli adabiy muhitlarda turlicha poetik talqin qilinishini ko’rsatadi.

MAVZUNING ZAMONAVIY AHAMIYATI

Bugungi globallashuv davrida “Yusuf va Zulayho” mavzusidagi asarlar yoshlarni ma’naviy barkamollik, sabr-toqat va poklik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu asarlar:

- Yoshlar ma’naviyati rivojiga xizmat qiladi
- Ezgulik va insonparvarlik g’oyalarini targ’ib etadi
- Milliy-madaniy qadriyatlarni saqlaydi
- Tasavvufiy tafakkurni anglashga yordam beradi

Shu sababli mazkur mavzu zamonaviy adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslikda ham dolzarb ilmiy ahamiyatga ega.

XULOSA

“Yusuf va Zulayho” syujeti Sharq mumtoz adabiyotining yuksak badiiy-falsafiy namunasi sifatida inson ruhiyati, ilohiy ishq va komil inson konsepsiyasini chuqur poetik shaklda ifodalaydi. Yusuf va Zulayho obrazlari orqali muhabbatning nafsoniy bosqichdan ilohiy darajaga ko’tarilishi tasvirlanadi. Ushbu syujetning lingvopoetik va tasavvufiy xususiyatlarini o’rganish Sharq adabiyoti poetikasini anglashda muhim ilmiy manba bo’lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abdurahmon Jomiy. Yusuf va Zulayho.
2. Durbek. Yusuf va Zulayho dostoni.
3. Alisher Navoiy. Xamsa.
4. Bertels E.E. Sharq mumtoz adabiyoti tarixi. Moskva, 1965.
5. Komilov N. Tasavvuf. Toshkent: Movarounnahr, 2009.